

KATALIKYBĖ

ROBERT BARRON

Kelionė į tikėjimo šerdį

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

TURINYS

<i>Padėka</i>		9
Ižanga	KĄ VADINAME KATALIKYBE	11
I skyrius	NUSTEBĘ IR IŠSIGANDĘ: DIEVO, TAPUSIO ŽMOGUMI, APSIREIŠKIMAS	19
II skyrius	MES LAIMINGIEJI: JĖZAUS MOKYMAS	49
III skyrius	PRANOKSTANTIS VISA, KĄ GALIME SUGALVOTI	75
IV skyrius	VIENINTELIS SUGEDUSIOS MŪSŲ PRIGIMTIES PASIDIDŽIAVIMAS: MARIJA, DIEVO MOTINA	105
V skyrius	NEPAKEIČIAMIEJI: PETRAS, PAULIUS IR RIZIKINGA MISIJA	135
VI skyrius	KENČIANTIS IR ŠLOVINGAS KŪNAS: MISTINĖ KRISTAUS IR BAŽNYČIOS VIENYBĖ	165

VII skyrius	ŽODIS TAPO KŪNU, TIKRAJĄ DANGAUS DUONA: BAŽNYČIOS SAKRAMENTO SLĖPINYS IR GARBINIMAS	197
VIII skyrius	GAUSI LIUDYTOJŲ DRAUGIJA: ŠVENTŲJŲ BENDRYSTĖ	223
IX skyrius	JO MEILĖS LIEPSNA: MALDA IR DVASINIS GYVENIMAS	251
X skyrius	BEGALINIS PASAULIS: ŽEMIŠKO GYVENIMO PABAIGA	281
Pabaiga	VISA APIE DIEVĄ	311
<i>Rodyklė</i>		315

ŽODIS TAPO KŪNU, TIKRAJA DANGAUS DUONA: BAŽNYČIOS SAKRAMENTO SLĖPINYS IR GARBINIMAS

Aristotelis yra pasakęs, kad svarbiausia veikla yra pati nenaudingiausia. Taip yra todėl, kad ja užsiimama dėl jos pačios. Todėl žiūrėti krepšinio varžybas svarbiau, nei apsikirti, o draugauti svarbiau, nei uždirbti pinigų. Varžybos ir draugystė vertingi dėl jų pačių, o apsikirpimas ir pinigų uždirbimas reikalingi siekiant kitų tikslų. Todėl svarbiausios laikraščio skiltys yra sportas ir komiksai, o ne verslas ir politinės apžvalgos, kaip galvotų dauguma. Šia prasme pati nenaudingiausia veikla yra liturgijos šventimas, kitaip sakant, tai svarbiausia mūsų veikla. Nėra didesnio gėrio, kaip ilsėtis Dieve, mėgautis Jo gerumu ir švelnumu, trumpai tariant – Jį garbinti. Kaip matėme III skyriuje, kiekvienas gėris kyla iš Dievo, Jį atspindi ir prie Jo grąžina, todėl visa, kas vertinga, apvainikuojama švenčiant liturgiją, tai svarbiausias mūsų veiksmas bendraujant su Dievu.

Didysis liturgistas teologas Romano Guardini sakė, kad liturgija yra tobula žaidimo forma. Žaidžiame futbolą ar grojame muzikos instrumentu todėl, kad mums tai teikia malonumą, Viešpaties akivaizdoje žaidžiame dėl tos pačios priežasties. I skyriuje kalbėjau apie Adomą Rojaus sode: jis buvo tarsi pirmasis kunigas. Šiuo teiginiu norime pasakyti, kad iki nuopuolio Adomo gyvenimas buvo esmiškai liturginis. Žaisdamas Dievo erdvėje Adomas be ypatingų pastangų kiekvienu judesiu ir mintimi garbino Dievą. Vokiečių filosofo ir teologo Dietricho von Hildebrando pastebėjimu, šis liturginis žaidimas padeda sudėlioti asmenybės akcentus – vidinę mūsų tvarką lemia tai, kiek visa, kas esame, atiduodame Dievui. Galima sakyti, kad liturgija įrėmina visą Šventąjį Raštą, nes šventasis tekstas pradedamas Adomo kunigyste, o baigiamas Apreiškimo knygos dangaus liturgija. Paskutinėje Biblijos knygoje mistikas Jonas trumpam leidžia žvilgterėti mums į dangaus rūmus, kuriuose jis matė kunigus, žvakes, smilkalų

Šv. Pranciškaus Didžiojo bazilika (interjeras), Madridas. WORD ON FIRE

dūmus, skaitomus šventus tekstus, minias besimeldžiančiųjų, parpuolusių kniūbsčia ir kitaip garbinančių Dievą ir pasirodantį Dievo Avinėlių. Trumpai tariant, jis stebėjo dangaus liturgiją – žaismingą veiklą, kuria angelai ir šventieji užsiima visą amžinybę. Dėl šių ir kitų priežasčių Vatikano II Susirinkimas liturgiją pavadino „krikščioniško gyvenimo versme ir viršūne“ – iš liturgijos krikščionybė išteka ir į ją sugrįžta. Šiame skyriuje ketinu aptarti šv. Mišias, kurios yra aukščiausia katalikų liturginio gyvenimo išraiška, paaiškinti šios nepaprastai rimtos žaidybinės veiklos dimensijas ir aspektus.

SUSIRINKIMAS

Galima sakyti, kad šv. Mišios prasideda žmonių susirinkimu. Iš įvairių visuomenės sluoksnių, skirtingi savo socialine padėtimi, išsilavinimu, ekonominėmis galimybėmis, morale ir lytimi, jie susirinkę aplink Kristaus altorių sudaro bendruomenę. Tokie įvairūs, jie yra eschatologinis šventosios Dievo tautos paveikslas. Nupuolęs pasaulis yra pasidalijęs, susiskaidęs, susisluoksniavęs. Mums, nusidėjėliams, nepaprastai svarbūs pirmumo ir išskirtinumo klausimai: kas su mumis, kas prieš mus? Kas aukštesnis ir kas žemesnis? Bet, kaip šv. Paulius yra pasakęs, Kristuje „nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters“ (Gal 3, 28) – visi yra mistinio kūno nariai. Kai susirenkame į šv. Mišias, tampame šios vizijos provaizdžiu. Kai Dorothy Day svarstė apie atsivertimą į katalikybę, ji ėmė lankytis sekmadienio šv. Mišiose. Nors liturgija buvo atliekama jai nesuprantama kalba, o svarbiausias veiksmas vyko barokinės

puošybos fone, didelį įspūdį jai padarė faktas, jog šv. Mišiose kartu dalyvavo ir greta vienas kito klūpojo turtingieji ir vargšai, išsilavinę ir nemokyti žmonės, namų šeimininkės ir kilmingos damos. Katalikybės istorikas Christopheris Dawsonas, apie savo atsivertimą iš anglikonų tikėjimo į katalikybę pasisakęs motinai, išgirdo tokį komentarą: „Man ne itin rūpi doktrina, svarbiausia, kad nuo šiol tu garbinsi ne vienas!“ Tiek Dorothy Day, tiek ponija Dawson intuityviai suvokė, kad bendra katalikų malda griaua bet kokius barjerus.

Susirinkę mes giedame. Per šv. Mišias giedama ne dėl įdomumo ar kad būtų gražesnės apeigos, daugelio balsų susiliejimas į vieną gyvai perteikia mintį, koks turėtų būti mūsų, Dievo vaikų, gyvenimas. Liturginės apeigos prasideda kryžiaus ženklu ir kunigo intonuojamais žodžiais „Vardan Dievo – Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ Šiuo gestu ir paprasta fraze pareiškiamo priklausymą Triasmeniame Dievui. Modernusis sekuliarizmas remiasi prielaida, kad esame nepriklausomi, patys priimame sprendimus ir sau vadovaujame, siekdami laimės, kuri mums teisėtai priklauso. Tačiau šv. Paulius jau seniai krikščionims yra pasakęs: „Nė vienas iš mūsų negyvena sau, nė vienas sau nemiršta. Ar gyvename, Viešpačiui gyvename, ar mirštame, Viešpačiui mirštame. Taigi ar gyvename, ar mirštame, – esame Viešpaties“ (Rom 14, 7–8). Prieštaraudami šiuolaikiniam mąstymui katalikai sako: „Tavo gyvenimas skirtas ne tau“, o liturgija kryžiaus ženklu primena apie tai pačioje šv. Mišių pradžioje. Ir tai dar ne viskas. Kryžius primena mums ypatingą Tėvo sprendimą leisti Sūnui išgyventi Dievo apleistumą, kad padedamas Šventosios Dvasios suburtų mus dieviškajam gyvenimui. Išgėręs visą kančios taurę, Sūnus net labiausiai užsispyrusį nusidėjėlį galėjo grąžinti į Dievo ben-

drystę. Taigi mūsų persižegnojimas liturgijos pradžioje reiškia, kad mes meldžiamės *Dieve*, o ne vien tik *Dievui*.

Persižegnojus kunigas pasveikina žmones: „Viešpats su jumis“ arba: „Dievo, mūsų Tėvo ramybė, Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė ir Šventosios Dvasios paguoda tebūna su jumis visais.“ Apsivilkęs rūbais, slepiančiais jo paties drabužius, taigi simboliškai – jo tapatybę, kunigas liturgijos metu veikia ne savo vardu, bet *in persona Christi*, todėl jo gestus, žodžius ir judesius lemia ne jo paties nusiteikimai ir įsitikinimai, bet Kristus. Štai kodėl žmonės atsako: „Ir su tavimi“: jie kreipiasi ne į konkretų žmogų, bet į Jėzų, kurio vardu veikia kunigas. Netrukus po pasisveikinimo kunigas šv. Mišių dalyvius pakviečia prisiminti savo nuodėmes. Šis veiksmas paprastas, bet labai svarbus. G. K. Chestertonas kartą pasakė: „Mano religijoje esama šventųjų, kurie žino esą nusidėjėliai.“ Žymusis anglų apologetas pabrėžia esminį skirtumą ne tarp nusidėjėlių ir teisiųjų, bet tarp nusidėjėlių, kurie žino tokie esą, ir tų, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių to nepripažįsta. Tikėjimo didvyriai – šventieji – yra tie, kurie visą savo gyvenimą yra nukreipę Dievo link, todėl aiškiai suvokia, kaip toli idealas. Šv. Kryžiaus Jonas sielą lygino su stiklu. Jei stiklas neatgręžtas į šviesą, nešvarumų ir įbrėžimų beveik nematyti, tačiau šviesoje išryškėja net pati mažiausia dėmė. Čia paaiškėja paradoksalus dalykas, kodėl šventieji nepaprastai griežtai vertina savo nuodėmingumą, netgi apibūdina save kaip didžiausius nusidėjėlius. Galime tai palaikyti apsimestiniu kuklumu, tačiau iš tikrųjų tokia yra tikro šventojo psichologija. Todėl prasidėjus liturgijai apgaubti Trejybės meilės mes tampame panašūs į šventuosius ir, norime to ar ne, geriau suvokiame savo nuodėmingumą.

Tokiu gestu mes pareiškiamo prieštaraujantys plačiai paplitusiai išteisinimo tendencijai. Tariame sau: „Aš geras ir tu geras.“ Tačiau pritardami tokiam naiviam požiūriui, *ipso facto* pripažįstame, kad slepiamės nuo visa apšviečiančios Dievo šviesos. Prisimindami nuodėmes pasiruošiame *Kyrie* šauksmui: „Viešpatie, pasigailėk! Kristau, pasigailėk! Viešpatie, pasigailėk!“ Tardami šiuos žodžius atkartojame širdies šauksmą neregio Bartimiejaus, kuris kreipėsi į Jėzų: „*Eleison me*“ (pasigailėk manęs). Dievo akivaizdoje nėra prasmės save aukštinti ir apgaudinėti, žinome, jog negalime savęs išgelbėti – prieš Viešpatį esame elgetos. Liturgija pastato mus į šią teisingą ir galiausiai išlaisvinančią poziciją, tuomet išgirstame kunigo žodžius: „Tepasigaili mūsų visagalis Dievas ir, atleides kaltes, tenuveda mus į amžinąjį gyvenimą.“ Dievui nereikia, kad keliaklupsčiautume prieš Jį be paliovos sau priekaištaudami. Jis *nori* atleisti, tačiau būtina, kad suprastume esą *reikalingi atleidimo*.

Didysis altorius, Toledo katedra, Ispanija. WORD ON FIRE

Po *Kyrie* seka *Garbės himnas* – viena nuostabiausių liturgijos maldų. Joje randame beveik visą katalikišką teologiją, tačiau aš apsisostiu tik ties pirma eilute: „Garbė Dievui Aukštybėse, o žemėje ramybė geros valios žmonėms!“ II skyriuje jau išsiaiškinome, kad Dievo garbinimas yra laimingo gyvenimo formulė. Jei Dievas yra mums pats svarbiausias, mūsų gyvenimas harmoningai susidėlioja aplink Dievo meilę. Jei garbiname aukščiausiąjį Dievą – ne malonumus, pinigus ar galią, – mumyse įsivyruoja ramybė. Angliškas žodis *worship* (garbinti) yra kilęs iš seno anglų kalbos žodžio *worthship*, nurodančio, kas mums yra brangu. Būtent liturgija suteikia galimybę garbinti – žodžiu ir gestu parodyti, kas mums yra brangiausia, todėl šv. Mišios ir jose patiriama ramybė neatskiriamos viena nuo kitos. Šiame kontekste būtų pravartu dar kartą prisiminti Aristotelį. Savo veikalė *Nikomacho etika* didysis filosofas aiškino, jog draugystė gali tęstis tik tol, kol du draugai yra įsimylėję – ne tiek vienas kitą, bet transcendentalų trečiąjį. Jei jiedu kartu ieško tiesos, grožio ar rūpinasi savo šalies, miesto gerove, jų draugystė tik sustiprės. Jei jie tik žavisi vienas kitu, jų santykis galiausiai išsigims pavirsdamas egoizmu. Kalbėdama (ar giedodama) *Garbės himną* Dievo garbei, susirinkusi bendruomenė išreiškia visų savo narių meilę. Jei Aristotelis neklydo, dalyvaujantys šioje maldoje pagilina tarpusavio draugystę („ramybė geros valios žmonėms“).

ISTORIJŲ PASAKOJIMAS

Po šių nepaprastai svarbių įvadinųjų liturgijos momentų sėdama klausytis Dievo žodžio – paprastai sekmadienį skaitoma ištrauka iš Senojo Testamento, po to atliepiamoji psalmė,

laiškas iš Naujojo Testamento ir, galiausiai, skaitinys iš Evangelijos, tematiškai susietas su pirmąja ištrauka. Pats sėdėjimas čia taip pat reikšmingas. Senajame pasaulyje buvo sėdama prie mokytojo kojų jo klausytis ir mokytis. Todėl nuo pat Bažnyčios pradžios sėdėjimas buvo laikomas įprasta pameistrio arba mokinio poza. Tyliai sėdėdami, pasiruošę klausytis Viešpaties balso, šv. Mišių dalyviai katalikai parodo esantys nuolankūs klausytojai, Žodžio mokiniai. Modernioji teologija teigia, kad paskata tikėti slypi žmogaus sąmonės gelmėse ir patirtyje. Neneigdamas šio požiūrio pagrįstumo, drįstu priartinti šv. Pauliui, kad tikėjimas kyla iš klausymo. Žinia, žodis, balsas ateina į mūsų protą ir kasdienę patirtį iš išorės, tokiu būdu mes sužinome tai, ko niekada nebūtume sužinoję. Skirtingai nei filosofai klasikai ir modernistai, kurie aukština saviimi pasitikinti, nepriklausomos mąstysenos ir elgesio žmogų, Biblija kaip pavyzdį iškelia Abraomą, Mozę, Izaiją, Jeremiją, Petrą, Paulių – visi jie klausėsi gluminančių, jiems netikėtų žodžių.

Liturgijoje dalyvaujantys žmonės klausosi bibliinių tekstų, kad pajustų ypatingą Biblijos pasaulio dvasią. Savo garsiąją trilogiją *Žiedų valdovas* J. R. R. Tolkienas pradeda išteštu Bilbo Baginso gimtadienio šventės aprašymu. Žinant, jog tai nuotykių kupina knyga, pagrįstai galima klausti, kada gi pagaliau prasidės veiksmas. Tačiau, kad padėtų skaitytojui susiorientuoti sukurtame savo pasaulyje, kuriame gyvena orkai, elfai, burtininkai, žmonės ir hobitai, pasaulyje su tiksliai apibrėžta topografija, savais orais, papročiais, kalba ir elgesio tipais, Tolkienui reikėjo laiko. Hermanas Melville'is elgėsi panašiai romane *Mobis Dikas*, ilgai, kartais ir nuobodžiai aprašinėdamas banginių medžioklės ypatumus. Atsidūrę Šventojo Rašto pa-

saulyje ir braudamiesi per tankius jo brūzgynus, išmokstame kitaip kalbėti, reaguoti ir mąstyti. Ta prasme Žodžio klausymasis panašus į mokymąsi žaisti krepšinį, golfą ar vaidinti, tiksliau sakant, į susigyvenimą su nauja kalba ar kultūra. Jei šv. Mišiose žmonės įdėmiai klausosi Šventojo Rašto skaitymo, tikėtina, kad jie peržengia pažįstamo pasaulio ribas to net nepajusdami ir įžengia į naują psichologinę ir dvasinę erdvę.

Kai perskaitomi skaitiniai, kunigas pakyla sakyti pamokslą. Anksčiau minėjau, kad liturgijos metu kunigas veikia ne savo, bet Kristaus vardu. Ši gilesnė tapatybė ypač išryškėja per homiliją, nes pamokslininko kalbos tikslas nėra savo nuomonės apie politiką, kultūrą ar netgi religiją išsakymas. Jo užduotis – perteikti Kristaus mintis. Kunigas įpareigotas pasitelkti visus

Švč. Mergelės Marijos Užmigimo bažnyčia (interjero fragmentas), Jeruzalė. DENIS R. MCNAMARA

Bažnyčios teologijos, dvasingumo ir Biblijos interpretavimo resursus, taip pat susieti Raštą su nūdienos kultūrine situacija, tačiau jis nekalba savo vardu ir nedėsto savo nuomonės. Prisimenant šioje knygoje išplėtotą mintį, jog Dievas su niekuo nesivaržo, gal labiau tiktų sakyti, kad išiklausydamas į Dievo balsą pamokslininkas atranda autentišką savo kalbėjimo būdą ir prisiderindamas prie Kristaus pozicijos – savo autentišką poziciją. Didysis protestantų teologas Karlas Barthas yra sakęs, kad krikščionis pamokslininkas ar teologas gali būti vadinas religinių slėpinių aiškintoju, jis vedasi savo klausytojus į nepažįstamas ir tankias Biblijos džiungles, supažindina juos su tokiais veikėjais kaip Izaijas, Abraomas, Jeremijas, Dovydas ir pats Jėzus – asmenybėmis, kurių motyvų ir veiksmų dažnai nesugebame suprasti. Kalbėdamas apie visa tai, jis liudija nepranokstamą paties Dievo nepaprastumą, transcendentinę galybę, kuri savo ruožtu kalba ir veikia istorijoje.

Pabaigus homiliją, žmonės atsistoja išpažinti savo Tikėjimo. Gali būti vartojama sena ir paprasta formuluotė, vadinama Apaštalų tikėjimo išpažinimu, tačiau paprastai kalbamas iškilmingas 325 m. Nikėjos susirinkime patvirtintas Tikėjimo išpažinimas. Tardami jaudulį keliančius žodžius: „Dievą iš Dievo, šviesą iš šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo; gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos prigimties su Tėvu“, tikintieji pakartoja nutarimą, priimtą po kovos su arijonizmu, kuriam IV a. pradžią davė kunigas Arijus iš Aleksandrijos, neigęs Jėzaus dieviškumą. Frazė „vienos prigimties“ perteikia graikų kalbos žodžio *homoousios* prasmę, šį terminą sugalvojo susirinkimo tėvai norėdami aiškiai perteikti tikėjimo postulatą, jog Jėzus-žmogus buvo tikras Dievas. Nikėjos susirinkimo tėvai intuityviai suvokė, kad šis klausimas lemiamas sprendžiant

Bažnyčios tapatybę ir išlikimą, nes, jei Jėzus nėra tikras Dievas, krikščionybė neišvengiamai virs mitų rinkiniu, dar viena filosofija. Po beveik 700 metų mes stovime kartodami tą pačią formuluotę, kad atsilaikytume prieš tą patį pavojų, ir taip patys sau primename, kas esame. Kaip matėme V skyriuje, įžanginė Tikėjimo išpažinimo eilutė „Tikiu į vieną Dievą“ turi tam tikrą neigiantį pobūdį, nes atmeta visus galimus pretendentes į Dievo vietą, kad ir kas tai būtų – šalis, kultūra, politinė partija ar charizmatinis lyderis. Todėl išpažįstantieji vieno Dievo tikėjimą ryžtingai pasisako prieš bet kokius senus ar naujus statusus. Sukalbėjęs Tikėjimo išpažinimą, bendruomenė meldžiasi už gyvuosius ir mirusiuosius. Ši liturgijoje visuotinė vadinama malda išreiškia mistinio Kristaus kūno narių tarpusavio priklausomybę. Meldžiamės vieni už kitus, nes esame vieni nuo kitų priklausomi, glaudžiai susiję Kristuje. Būtų neprotinga, jei vienas kūno narys kitam tartų: „Tavo rūpestis nėra mano rūpestis“, nes, kaip minėjau skyriuje apie Bažnyčią, esame ne klubas, o organizmas. Kaip skrandį apėmęs vėžys smarkiai paakenkia kitiems organams, taip vieno mistinės bendruomenės nario kančia ir rūpestis paveikia likusius bendruomenės narius. Savo tikėjimą išreiškiamo kalbėdami Tikėjimo išpažinimą, o mistinę savo tapatybę – meldamiesi vieni už kitus.

<...>